

The concept of interfaces differently with different factors.

In the case of one of the issues that arises is how to relate to practical issues and concerns that arise in the process. Both as well as preventing the husband from attempting to undermine the

The other end of the spectrum is where we are practically convinced that we should allow her to remarry, but there are more formal issues that present an issue.

In the situation where we have less than formally ideal evidence that the husband has died, we are in a quandry. On the one hand we generally require 2 witnesses to attest to a change in דבר. On the other hand, as Tosafot gittin 3a points out, if only one person saw him die, then we really have no other option.

תוספות מסכת גיטין דף ג עמוד א

האי קולא הוא חומרא הוא - בריש האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה דפריך לא לחמיר ולא ליקל ומשני משום עיגונא אקילו בה רבנן לא שייך למיפריך האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת לה תרי ובא בעלה מותרת לחזור כדאמרין התם והשתא בחד תצא מזה ומזה **דהתם זימנין דלא אפשר לתקן כשלא ראה אלא אחד שהיה מכיר שהוא בעלה ואפילו היו שם הרבה מי יביאם בכאן להעיד אבל כאן יכול לשלחו בשנים.**

In the case of we see allowing us to overcome the formal obstacles.

(Skim the Mishna, and focus on the GM indicated by the arrows).

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף פז עמוד ב

/מתני!/. האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת, ואח"כ בא בעלה - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה; ואין לה כתובה, ולא פירות, ולא מזונות, ולא בלאות - לא על זה ולא על זה, ואם נטלה מזה ומזה - תחזיר; והולד ממזר מזה ומזה; ולא זה וזה מטמא לה, ולא זה וזה זכאים - לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה; היתה בת ישראל - נפסלה מן הכהונה, ובת לוי - מן המעשר, ובת כהן - מן התרומה; ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין את כתובתה; ואם מתו - אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין; ר' יוסי אומר: כתובתה על נכסי בעלה הראשון; רבי אלעזר אומר: הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה; רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה, ואין הולד ממנו ממזר. ואם ניסת שלא ברשות - מותרת לחזור לו. ניסת על פי ב"ד - תצא ופטורה מן הקרבן, לא ניסת על פי ב"ד - תצא וחייבת בקרבן, יפה כח ב"ד שפוטרה מן הקרבן. הורה ב"ד לינשא, והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן, שלא התירוה אלא לינשא.

<-גמ'. מדקתני סיפא: נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו, שלא ברשות ב"ד אלא בעדים, מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד, אלמא עד אחד נאמן; ותנן נמי: הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, ואשה מפי אשה, ואשה מפי עבד ומפי שפחה, אלמא עד אחד מהימן; ותנן נמי: עד אחד אומר אכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי - פטור, טעמא דאמר לא אכלתי, הא אישתיק מהימן, אלמא עד אחד מהימן מדאורייתא.

(מנא לן? דתניא: או הודע אליו חטאתו - ולא שידיעוהו אחרים, יכול אף על פי שאינו מכחישו יהא פטור? תלמוד לומר: או הודע אליו, מ"מ; היכי דמי? אילימא דאתו תרי ולא קא מכחיש להו, קרא למה לי? אלא לאו חד, וכי לא קא מכחיש ליה מהימן, ש"מ: עד אחד נאמן. וממאי דמשום דמהימן? דלמא משום דקא שתיק, ושתיקה כהודאה דמיא! תדע, דקתני סיפא: אמרו שנים אכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי - פטור, רבי מאיר מחייב; אמר ר' מאיר, קל

וחומר: אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל? אמרו לו: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי; רישא {פח עמוד א} מ"ט קא מחייבי רבנן? אילימא משום דמהימן, והא תרי בעלמא דאע"ג דקא מכחיש להו אינהו מהימני, וקא פטרי רבנן! אלא לאו משום דאישתיק, ושתיקה כהודאה דמיא! אלא סברא היא, מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן, ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא, דמהימן. מי דמי? התם לא איתחזק איסורא. הכא איתחזק איסורא דאשת איש. ואין דבר שבערוה פחות משנים! הא לא דמיא אלא לחתיכה דודאי חלב, ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוה, דלא מהימן! מי דמי? התם אפי' אתו בי מאה לא מהימני, הכא כיון דכי אתו בי תרי מהימני, חד נמי להימניה, מידי דהוה אטבל, הקדש, וקונמות. האי טבל היכי דמי? אי דידיה - משום דבידו לתקנו, אלא דאחר, מאי קסבר? אי קא סבר: תורם משלו על של חברו - אינו צריך דעת בעלים, משום דבידו לתקנו, ואי קסבר: צריך דעת בעלים, ואמר אנא ידענא ביה דמתקן, היא גופה מנלן? הקדש נמי, אי קדושת דמים - משום דבידו לפדותו, אי קדושת הגוף, אי דידיה - משום דבידו לאיתשולי עליה, אלא דאחר, ואמר ידענא ביה דאיתשיל מריה עליה, היא גופה מנלן? קונמות נמי, אי קסבר: יש מעילה בקונמות וקדושת דמים נחתא להו, משום דבידו לפדותו, ואי קסבר: אין מעילה בקונמות, ואיסור בעלמא הוא דרכיב להו אכתפיה, אי דידיה - משום דבידו לאיתשולי עליה, אלא דאחר, ואמר אנא ידענא דאיתשיל מריה עליה, <- היא גופה מנלן? אמר ר' זירא: מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלה, לא ליחמיר ולא ליקיל! משום עיגונא אקילו בה רבנן.

רש"י מסכת יבמות דף פז עמוד ב
(מתני'.

האשה, באו ואמרו לה כו' - בעד אחד כדדייקין בגמרא מסיפא.
תצא מזה ומזה - כשאר אשת איש שזינתה דהך לאו אנוסה היא ואף על גב דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עיגונא טעמא מאי משום דהיא גופא דייקא עד דידיעה בקושטא ומינסבא והא דלא דייקא קנסי לה.
וצריכה גט מזה ומזה - אם תרצה להנשא לאחר וטעמא דבעיא גט משני מפרש בגמרא.
מזונות - ואפילו מה שלותה ואכלה תחתיו.
בלאות - ואפילו שחיקת בגדים שהיו לה לא תוציא משם.
והולד ממזר מזה ומזה - אם ילדה משני ממזר גמור ואם שוב החזירה ראשון וילדה לו הוי ממזר מדבריהם.
נפסלה מן הכהונה - משום זונה.
מן המעשר - קנסא וכן תרומה דרבנן.
יורשין כתובתה - בגמרא פריך כתובה מאי היא.
חולצין - אחיו של ראשון מדאורייתא חולץ ורבנן גזור דלא לייבם ואחיו של שני חולץ מדרבנן משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כו' כדמפרש בגמ' (לקמן /יבמות/ פח:) גבי גט.
ביאתה או חליצתה - ארישא פליג דקתני לא מייבמין.
ואין הולד ממזר - אם החזירה הראשון.
ניסת שלא ברשות ב"ד - שבאו שני עדים ואמרו מת בעליך וניסת מעצמה שהרי לא היתה צריכה להיתר ב"ד.
מותרת לחזור לו - דאנוסה היא.
ופטורה מן הקרבן - דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור.
שלא על פי ב"ד - אלא בעדים חייבת קרבן דשוגגת היא ואין זה אונס להפטר מן הקרבן דאיבעי לה לאמתוני.
גמ'.
הא אישתיק מהימן - ולא אמרינן חולין לעזרה קא מייתי.
אי נימא תרי - אמרו לו אכלת חלב.
וכי לא מכחיש ליה מהימן - אלמא עד אחד מהימן באיסור והיתר דקא מייתי חטאת אפומיה ומיתאכלא דאי לא מהימן היכי מתאכלא דלמא חולין בעזרה נינהו.

ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי - הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן דאין עדים מצו להכחישו בהא הילכך אי אמר נמי לא אכלתי נאמן ומדאיפליגו בהא מכלל דרישא עד אחד אומר אכלת כו' דדייק מינה הא אישתיק חייב דברי הכל היא.

רש"י מסכת יבמות דף פח עמוד א

מאי טעמא מחייבי בה רבנן - כי אישתיק.

אי נימא כו' - אלא הא דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה סברא הוא.

ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן - והא ודאי פשיטא לן דסמכי' עליה כל זמן שלא נחשד דאי לאו הכי אין לך אדם

אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו.

לא איתחזק איסורא - בההיא חתיכה.

הא לא דמיא - קושיא היא.

מידי דהוה אטבל והקדש וקונמות - דאע"ג דאיתחזק איסורא סמכינן עליה.

אי קדושת הגוף - קדשי מזבח.

אי קסבר יש מעילה בקונמות - דקדשי בדק הבית הן משאמר קונם דבר זה עלי.

ואי קסבר אין מעילה - דקונם לשון נדר הוא.)

<- שהחמרת עליה בסופה - שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים האלו שבמשנתנו.

הקלת עליה בתחלה - להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמא תתקלקל ולא מינסבא עד דבדקה שפיר.

The Gm starts with the assumption that we only need one witness for this situation. The conclusion of the Gm is that formally we would really require two, but because of the stringency imposed at the end (if he's still alive), we are lenient at the beginning (and allow her to remarry). If we need two witnesses why would this in any way change things?

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צג עמוד ב

בעו מיניה מרב ששת: עד אחד ביבמה, מהו? טעמא דעד אחד - משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר, והכא נמי לא משקר, או דלמא טעמא דעד אחד - משום דאיהי דייקא ומינסבא, והכא כיון דזימנין דרחמא ליה - לא דייקא ומינסבא?

תוספות מסכת יבמות דף צג עמוד ב

עד אחד ביבמה מהו טעמא דעד אחד וכו' - וא"ת מאי קמיבעיא להו הא ודאי טעמא דעד אחד משום דדייקא

ומינסבא הוא כדמוכח לעיל ואר"י דמיבעיא להו הא דסמכינן אדיוקא דידה משום דעבידא לאיגלויי הוא והאי

דעבידא לאיגלויי הוא עיקר הטעם ולהכי יש לסמוך אדיוקא זוטא כי הכא דלא דייקא כולי האי משום דמרחמא ליה

או דלמא עיקר טעמא דעד אחד משום דדייקא והואיל וכן בעינן דיוקא רבה והכא כיון דמרחמא ליה לא דייקא כולי

האי...

All three of these factors might be reasons to believe that he is indeed dead. But how does that formally allow her to remarry? Isn't it still דבר שבערוה?

תוספות מסכת יבמות דף פח עמוד א

מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה כו' - נראה לר"י דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד

בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין

כמו שאפרש לקמן בפרקין (דף פט:): שבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מן התורה.

What is the R"l rejecting, and what is his position.

חידושי הרשב"א מסכת כתובות דף ג עמוד א
כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. וא"ת מאי שנא מטבע במים שאין להם סוף דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה משום עגינות. י"ל דבכדי לא מפקיעי להו רבנן לקידושי אלא היכא דאיכא סרך גיטא כדהכא א"נ בעד אחד מעיד שמת בעלה דההיא נמי משום תקנת עגונות היא כדאיתא בריש פרק האשה רבה (פ"ח א') דסמכה אהימנותיה דעד ואפילו בגוי מסיח לפי תומו. ועיקר טעמא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה, וכן פירש"י ז"ל בשבת פרק חבית (קמ"ה ב') גבי אין עד מפי עד כשר אלא בעדות אשה בלבד.

(ואף על גב דכי אתי בעל תצא מזה ומזה והולד מן האחרון ממזר גמור כדאיתא התם בפרק האשה רבה היינו טעמא משום דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה לגמרי אלא משום דסמכין אדיוקא דאיתתא ומימר אמרי איתתא דיקא ומינסבא וכיון שבא הבעל איגלי מילתא דלא דיקא שפיר, ומ"מ מעיקרא לא אפקעינהו רבנן לקידושיה אלא משום סרך דעד אחד אבל בכדי בטבע במים שאין להם סוף לא תקינו, וההיא דאותבה אבי כרסיא ואתא חבריה וחטפה מיניה והווי תמן רב ברונא ורב חננאל ולא אצרכוה גיטא (יבמות ק"א א'), אי נמי בתלוהו וקדיש דאפקעינהו רבנן לקידושיה כדאיתא התם בפ' חזקת הבתים (מ"ח ב'), התם משום דעיקר הקידושין שלא ברצון חכמים היו דהוא עשה שלא כהוגן אבל במקום שחלו הקידושין ברצון חכמים והשתא הוא דאפקעינהו להו אי איכא סרך גיטא אין אי לא לא, והכא נמי לאו אפקעתא גמורה היא אלא משום דאמדין ליה לדעתיה דבעל דאסקה אדעתא לאונסיה ומדאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני ש"מ אחולי אחליה לאונסיה, ותדע לך דהא אונסא דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי או נשכו נחש ונפל עליו הבית דלא מסיק להו אינש אדעתיה הוא אונס כדאיתא בפרק מי שאחזו (ע"ג א'), אלא ודאי טעמא דאפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה בשאר אונסין משום דמימר אמרינן דאסקינהו אדעתיה ואחולי אחלינהו הוא, ועוד תדע דהא למאן דאית ליה טענת אונס בגיטין ולא תקינו רבנן כלל לא משום צנועות ולא משום פרוצות באונס דשכיח כהפסקת נהרא אין טענת אונס ושרינן לה לעלמא משום האי טעמא דאמדי' ליה לדעתיה, והכא ה"ק שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות וכי היכי דלא לישינהו רבנן לבעילותיו בעילת זנות אף הוא מסיק אדעתיה כל אונסא ואפילו אונסא דשכיח ולא שכיח ומחיל להו, ואפילו קדיש בביאה נמי מסיק אדעתיה הכי כי היכי דלא ליפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה והויא בעילתו בעילת זנות למפרע, אבל אונסא דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה הילכך אכלו ארי אין לנו.)

How does the Rashba understand our ability to rely on an עד אחד? How does it compare with the R'l's understanding?

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף פח עמוד א
מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה. ותמיה מילתא היאך סמכו חכמים להתיר מפני זה איסור אשת איש חמור שאינו מן התורה בפחות משנים, ולקמן בשמעתא דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה, היאך לא הביאו ראיה מזו והביאו ראיה מכמה דברים שנדחו, ומגופא דסיפא דמתני' דקתני הולד ממזר ואדחי' לה ולא פשטוה מהא דלית ליה שום דחיה. וי"מ דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, ולא מחוור לרבינו ז"ל דא"כ הוה לן לאדכורה הכא כדמדכרי' בכל דוכתא דמפקעי רבנן קדושין, ועוד היכי לא מייתנין לה לקמן כד אייתנין ההיא דבטלו אינו מבוטל, ונפרוך ונפרוק כדעבדין בההיא, דהא עדיפא לה דהויא בפרקי' והויא הלכה פסוקה, ועוד כיון דרבנן אפקעינהו לקדושי ראשון היכי אמרינן לקמן אחיו של ראשון חולץ מן התורה ואחיו של שני חולץ מדרבנן, איפכא הוה לן למימר, וי"ל דקים להו לרבנן דבמילתא דעבידא לאגלויי שהחמרת עליה בסופה כ"כ, ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא בדין מנסבא, ואנן סהדי במילתא, ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות גמורה ואפילו מדאורייתא, והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם וניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות, וזה כפתור

ופרח ממ"ה הר"ם ז"ל, והא דאמרינן משום עגונא אקילו בה רבנן, כלומר חכמים שהם מחמירין בכל מקום הקילו בזה לחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא באו עליו עדי הכחשה כראוי, והיינו דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, אלמא עדות עד אחד שנאמן כשנים בעדות אשה דאורייתא הוא.

חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף ב עמוד ב-

ואי קשיא ואם איתא דדבר שבערוה אינה פחות משנים א"כ היאך משיאין אשה שמת בעלה על פי עד אחד ואפילו בגוי מסיח לפי תומו נאמן, ותירצו בשם הרמב"ן דבדבר שהוא משום עדות בעיני שנים ואין עד אחד נאמן, אבל ההיא דהתם אינו אלא גילוי מלתא בעלמא שאנו צריכין לדעת אם מת בעלה וכל שנראה שאינו משקר נאמן, ומשום הכי האמינו גוי מסיח לפי תומו וזהו עיקר הטעם שהאמינוהו, ואף על גב דאמר התם טעמא משום חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה, עיקר הטעם אינו אלא מטעמא דפרישנא אבל מפני ריבון הבריות אלמלא הטעם ההוא דמשום חומר שהחמרת עליה בסופה לא היינו מאמינים אותו, אף על פי שהיה מן הדין להאמינו ומשום דאינו אלא גילוי מלתא וכדפרישית, ותדע לך דאם איתא דמן הדין לא היה ראוי להאמינו היאך אפשר שנאמין אותו משום טעם דחומר שהחמרת בסופה עליה הקלו עליה אתחלתה, +א"ה, כן הגיה בכור לזהב. + [אלא ודאי מדינא מהימן ומשום כך טעמא] (ו)אוקמוה אדינא.

רמב"ם הלכות גירושין פרק יג הלכה כט

אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או גוי המשיח לפי תומו ועד מפי עד ומפי הכתב ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו, שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בריו אלא מפי העדים ובעדותן כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלואה את זה. אבל דבר שאפשר לעמוד על בריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשטט אם אין הדבר אמת כגון זה שהעיד שמת פלוני, לא הקפידה תורה עליו, שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר, לפיכך הקלו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד מפי שפחה ומן הכתב ובלא דרישה וחקירה כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות. +/השגת הראב"ד/ שדבר רחוק הוא שיעיד זה שקר לפיכך הקלו חכמים בדבר זה. א"א אי נמי דהיא דייקא ומינסבא מפני חומר שהחמירו עליה בסופה+. בריך רחמנא דסייען.

The Rambam places us in a bit of a bind. On the one hand he seems to be laying out a fundamental position that עדות is only necessary to testify to an action (provide a narrative), not to inform of an extant reality. Since the empirical evidence is available, there is no need for testimony, we just require the information.

However, the Rambam then says that the חכמים were מקיל. This implies that the measure is rabbinic, although it might be that he's saying that the Rabanan were atypically incautious and willing to leave the standards of evidence as is because of עגונה.

רמב"ם הלכות עדות פרק ה הלכה ב

בשני מקומות האמינה תורה עד אחד, בסוטה שלא תשתה מי מרים ובעגלה ערופה שלא תערף כמו שביארנו, וכן מדבריהן בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה.

Here the Rambam sounds like the actual reliability of the single witness is entirely Rabbinic.

What does the Rambam really think? Is it דאורייתא or דרבנן and how does it work?

